

Persona entrevistada: **Magdalena Gómez Molina.**

FONS: CAN VILUMARA.

Data: Gener 2004

Entrevistadora: Mireia Mascarell Llosa.

Duració: 65 minuts.

Signatura: Ot8

CARA A:

Si em poguessis dir una miqueta el teu nom, els cognoms...

Mira, el meu nom és Magdalena Gómez Molina, i vaig néixer al carrer Murillo de Barcelona però a mi ja em van fer aquí al carrer Alpes 15, perquè llavors era carrer Alpes 15, molt a la vora de Can Vilumara, i quan jo era petita “pues Isabel la Católica” no hi era, era tot camps.

Quin any va ser que vas néixer tu?

Al 36.

Just al començar la guerra, com aquell que diu.

Sí, però mira, al juliol o juny va esclatar la guerra i jo vaig néixer al maig, i “bueno”, quan vaig ser... als 14 anys la mare va anar a demanar feina aquí a Can Vilumara, perquè jo ja portava un temps treballant, de petitona per coses de la vida, el meu pare era a un taller que no li va anar gaire bé, i ella aguantava dos “crios” quan tenia 9 anys.

De veïnes?

No, no, no, d'una vaqueria que hi havia aquí, al carrer l'Estel hi havia una vaqueria, sí, el Josep i la d'això, i llavors la mare quan vaig fer els 14 anys em va demanar feina a Can Vilumara, perquè estava molt a la voreta i “bueno”, va ser el temps més feliç que vaig tindre, de veritat, eh?

Mentres vas treballar a Can Vilumara.

A Can Vilumara. Perquè com que jo ja havia probat lo que era servir, perquè després també vaig anar dos anys a servir a Barcelona, no sigui perquè siguent d'aquí a mi em va tocar també molta cosa. I quan vaig entrar a Can Vilumara lo que em va cridar més l'atenció, perquè ens va rebre el senyor Estapé, i ens va fer una suma, una resta, una multiplicació, si sabíem escriure, això et feien només lo bàsic, no? Perquè jo vaig anar poc a l'escola, però no obstant ja sabies sumar, restar i multiplicar, i “bueno”, em van dir que a la setmana ja hi podria anar-hi.

I allà, on vivíem nosaltres hi havia 4 nenes, i 3...

A l'edifici vols dir?

No, no, no eren edificis, eren casetes baixetes, casetes baixes, i l'únic pis era el nostre i a sota hi havia la López, la Maria López, que també treballava a Can Vilumara, i me'n recordo que el senyor Estapé... Jo vaig ser de les 4 nenes la tercera que vaig entrar, perquè l'altra es va decantar per la modisteria, no? I quan em va veure diu: “Escolti, deu córrer un aire per allà on viuen vostès!” Dic: “Per què?” Diu: “Totes són tan altes!” Perquè és veritat, erem les 3 poder més altes de Can Vilumara, sí, i la feina que em van donar després requeria una persona alta, eh? Perquè després ja vindrà tot el procés, a mi em va “llamar” molt l'atenció quan vaig entrar, perquè era una fàbrica de sedes i a mi em van posar a l'economat, i a l'economat, allà et passaves una setmana ben bé pesant un kilo de sucre, un kilo d'arròs, un kilo de lleties o lo que et tocava, i et passaves una setmana, dos nenes, jo i una altra, amb aquelles balances antigues i les paperines d'estrassa, d'aquelles paparines que “bueno”!, ara

es van buscant molt perquè no sé què en fan per la planxa o no sé què, però... d'aquelles paperines tan aspres però bones en aquest sentit, no? I les pesaves i les havies d'embolicar i "bueno"...

Però què fèieu, paquets d'un kilo, paquets de mig kilo...?

No, no, no, tot era kilo.

Ah, tot era kilo.

Tot era kilo, i lo que no me'n recordo si això anava inclòs amb la setmanada o t'ho descomptaven, d'això ja no me'n recordo, eh?

Perquè amb tot això vostè va entrar a l'any 50, si va néixer al 36 va entrar al 50.

"Pues" segur, mira, si no és perquè està al "altillo", tinc la carta que em van donar a Can Vilumara, perquè en Vilumara, jo ho anava veient en l'alta d'això, és una casa molt sèria perquè si tu entraves el 18 a tu et donaven d'alta el dia 18, i si tu sorties el 19 et donaven de baixa el 19, no com ara aquestes empreses que tenen... No, no, era alta, lo que passa que pagava poquet, i jo suposo... compta, si jo vaig néixer al 36 i vaig entrar que tenia 14 anys "pues" segurament.

Sí, sí, és el 50.

Exacte, "pues" jo vaig entrar al setembre, jo me'n recordo que era al setembre, perquè vaig complir al maig l'edat i al setembre vaig entrar.

I va entrar amb aquestes altres veïnes o elles van entrar primer?

No, elles van entrar primer.

Veu anar així per ordre.

Sí, elles són dos o tres mesos més grans que jo, totes erem de la mateixa edat però una feia l'any a primers d'any, l'altra... "bueno", allò que anàvem... no ens portem gaire però "bueno", ens portem.

I què t'havien explicat abans d'entrar a la fàbrica de com eren les coses allà?

"Bueno", a una li va tocar... a la Mariona Silvestre... hi havia una escopidora... ja t'haurà parlat la Mariona, perquè això s'ho parla deseguida, i a una li va tocar que la Mariona li havia d'ensenyar com s'havia de treure... i aquella amb una fàstic i unes arcades, va dir que no, i al final ho va fer la Mariona.

L'escopidora aquesta era per homes.

Home, sí, clar.

Perquè les dones no escopien pas.

No, no, però això era al despatx, que hi havia l'encarregat que no me'n recordo com es deia, Salvador no sé què, un senyor ja gran que sempre estava allà mirant que no perdessis gaire cosa, sí. I jo vaig entrar, ja et dic, després d'això, d'estar a l'economat, és clar. Això et passaves una setmana cada mes.

Una setmana? A veure, a l'economat treballaves una setmana al mes, i quan vas entrar primer de tot vas fer la setmana aquesta de l'economat, va ser la entrada a la fàbrica diguem.

Exacte, exacte, i jo em vaig estranyar molt, dic: "Aquí vins a treballar a una fàbrica de sedes i em posen a un economat!"

Com una botiga diguem. I amb qui estaves allà?

Amb una nena que es deia Montserrat Castellò, que era una veïna meva, que ella em va ensenyar a mi, i llavors aquella nena després ens van fer anar a les bitlles, vaig estar treballant allà a les bitlles, que "bueno", bastant de temps, i després de les bitlles vaig anar a la secció de plegat, que és on les peçes van passant i tu has d'anar fixant-te que no hi hagi un

trenat, que no hi hagi un nus molt gros i tot plegat, perquè fèiem robes molt bones. Llavors quan veies una cosa es parava la màquina i tu amb una agulla i una “vaga” posaves una “vaga”, eh?, perquè aquella peça ja no la podien vendre com de primera, em penso que era això.

I després d'aquí ho passaven a “l'espinçat”. “Les espinçadores” tenien una mena “d'estisores” i cosa que treien per exemple, si hi havia un nus o un manyoc de fil, llavors miraven de fer córrer els fils i després ja aquestes peces quan ja tu posaves la senyal ja passava a un altre part, que llavors venia un encarregat de la zona dels despatxos que on estava la “vaga”... i tu debies d'estar a l'altre costat, te la passava per veure què és lo que tu havies marcat, perquè clar, depèn de les marques que tu havies fet “pues” aquella peça “pues” la venien a un preu o un altre, perquè aquí s'havia fet calitat molt bona, s'havia fet seda natural molt bona. Després hi havia satí, ????, una sèrie de robes molt bones, no aquestes. I llavors “pues bueno”, aquí vaig estar molt de temps!

Llavors a l'economat ets una setmana, després ets a les bitlles... Quant de temps pots haver estat a les bitlles?

A les bitlles vaig estar ben bé 3 o 4 anys, perquè aquí lo que té Can Vilumara que perquè et fagin oficiala “d'algo” tens que passar molt de temps, eh?, i em sembla que jo oficiala de bitllaire em sembla que vaig passar 4 anys.

I fins que no eres oficiala de bitllaire no podies canviar de categoria diguem?

De categoria no podies canviar mai, perquè allà les iaies, quan arribaven als 67 com ara jo tinc, oi que als 65 se jubilaven?

Sí.

Allà no, allà se jubilaven quan elles volien. Si tu et passaves... no hi havia un “tope” d'edat, si una iaia arribava als 70 anys en bones qualitats continuava treballant. Llavors què passa? Que el jovent estàvem allà estancats i molt jovent va marxar, va anar aquí al Trinxet, aquí a l'Albert Germans, a un altre puesto que feien cintes... perquè no podies mai pujar de categoria, perquè estaven sobretot als ordits, que jo recordi, em sembla que hi havien 7 ordidors. “Pues” si aquests 7 ordidors estaven per 7 persones i aquestes 7 persones estaven amb bona calitat de vida i així, “pues” no et feien mai oficiala “hasta” que una no faltés, perquè moltes sí que estaven malaltes i tu estaves al puesto d'ella, però això era uns mesos o així, però perquè et facin oficiala d'alguna cosa trigaven “lo menos” 4 o 5 anys.

I quina impressió vas tenir el primer dia que vas entrar a dintre lo que eren les naus?

Molta impressió, molta impressió perquè molt de soroll, no estaves acostumada, vaig sortir i jo quan vaig sortir el soroll no te se n'anava, no... era un soroll dels telers “tic-tac, tic-tac”, allò...! I vaig sortir el primer dia i encara ho tenia a l'orella, això va arribar a mesos, que després ja convivia amb aquest soroll, ja no t'afectava però sí que al principi em va afectar. I després jo allà vaig fer moltes amigues, moltes amigues!

Perque jovenetes així com tu debia haver unes quantes.

Moltes, però ja et dic, com feia una sèrie d'anys i veien que no es pot pujar, “pues” clar, marxaven.

I els sous a les altres empreses tèxtils eren més o menys com a Can Vilumara o hi havia diferències?

Un pèl més alt, poder no era tan bo com en Vilumara perquè jo allà... Jo tindria 18 o 19 anys que em van operar de les amigdales perquè em vaig quedar molt prima, i en Vilumara, el pare, va ser molt bo. Hi havia l'assistenta social i com que jo vaig trigar molt en recuperar-me, llavors ells se'n van portar a l'Atmella. Jo i una altra companya, la Joana Parera ens van portar allà a l'Atmella i allà vam estar no sé si 15 dies o un mes.

Perquè allà a l'Atmella què hi havia?

Era com un... com si fos com un “retiro” però no t'obligaven ni a misa ni res, eh?

Però era de monges, era portat per monges.

Sí, però unes monges que anaven vestides més aviat de carrer, eh? Jo vaig estar allà bastant de temps, era una sala molt gran i cada llit amb una cortineta, i al final de l'habitació hi havia una monja, però ja et dic, jo diria que no eren monges, però vaja, després em van dir que sí, que ho eren. I al final de l'habitació hi havia un "cuartet" que allà estaven per si no et trobaves bé o lo que sigui.

I què hi havia moltes noies allà?

Sí, però de "varios puestos"...

Però totes eren treballadores del tèxtil?

No ho sé, no vaig preguntar tant, no, perquè clar, nosaltres anàvem la Joana Parera i jo, i després ens vem fer amigues amb dos o tres més, però allò que no preguntes de les altres per què estaven allà perquè clar, moltes no t'ho volien explicar, perquè hi ha moltes... va haver una que li tenia una mica de cosa perquè no sé si va passar al tuberculosi o "algo" així, llavors això...

Clar, era una època que això estava molt...

Exacte, i això ja no... però... Jo vaig passar-ho, ja et dic, a Can Vilumara ho vaig passar molt bé.

Però això... perdona una pregunta, això d'anar aquesta temporada a l'Atmella era una cosa que es feia habitualment quan una noia estava malalta?

Home, jo em vaig trobar amb la Joana Parera. La Joana Parera per mi que tenia com una mica d'anèmia, no?, i vem anar les dugues, i a mi perquè em van operar de les amigdales i vaig arribar molt prima i tot, i llavors allà... és un record que em queda molt maco del senyor Vilumara.

Però va ser iniciativa d'ell, no és que les famílies demanessin: "Miri, senyor Vilumara..."

"Que va, que va, que va", no, no, no.

No, era ell.

I l'assistenta social, eh? Aquí vem tindre, jo vaig conèixer, 3 assistents social. Hi ha la Mª Teresa Alsina, que és la que es va fer monja, i després hi havia una altra senyora que no me'n recordo el nom, i la que jo me'n recordo molt perquè jo me l'he estimat molt és la Petita Durán, que és amb la que vaig tindre més tracte, eh? El seu marit després va succeir al senyor Estapé, es deia Jordi... ai...

Com a director?

Sí, quan el senyor Estapé es va posar malament, "allavors" es va posar el Jordi Canals.

Això devia ser ja molt al final, no?

Sí, sí, Jordi Canals era, però jo la Pepita Durán "pues" quan es va casar jo l'hi vaig fer un obsequi, la vaig anar a veure quan va estar malalta, perquè vivia al carrer Brusi, allà a la plaça Molina i tinc un record molt maco, i "allavors pues" suposo que entre l'assistenta social i en Vilumara perquè la que transmeteix els "recados" és l'assistenta social. Deuria dir que estava molt primeta i que... perquè jo era molt primeta, ara que em vegis tan "gordeta" no... era molt prima, molt alta però molt primeta, i després d'haver-me operat "pues" la veritat em va afectar bastant. I vaig tornar a la feina la mar de bé, i després...

Perquè perdona, l'assistenta social exactament quina funció tenia?

L'assistenta social era un enllaç entre el treballador i el d'això, i el "dueño", o també amb el senyor Estapé, no? Perquè feien reunions, perquè jo me'n recordo que a dalt, als vestidors "pues" hi havia una part que es dedicava també a cuina, o sigui, que hi havia senyores que treballaven "pues"... que vivien a les afores de Hospitalet o allà, i en una hora i mitja no tenien temps d'anar i tornar, i es portaven el dinar i se'ls hi escalfava allà i dinaven allà.

Era on hi havia també les taules per poder menjar?

Això mateix, sí, sí, i allà també vem fer un curset de cuina, que el va donar la Pepita Durán, ens va ensenyar a fer les 4 coses, “bueno”... ja et dic. Després l'altra, que no me'n recordo mai com es deia, ens va fer una mica de “corte” i confecció, també ho feien a dalt.

Això fora d'hores de feina.

Sí, quan plegaves.

Quan plegàveu.

Quan plegaves.

Perquè l'horari més o menys quin era?

Mira, de les 8 em sembla que eren a les 12 i mitja o les 12... 12 o 12 i mitja, i després ja em sembla que era... només tenies una hora i mitja, eh?, i a les 2 o... sí, 2 o 2 i mitja ja et tocava. Jo com estava molt a la voreta, hi havia un porter que era una mica... especial, perquè jo estava molt a la vora, però tu ja saps que el camí de Can Vilumara de per allà l'altra cantó és molt llarg, i veies una nena córrer i no l'esperava moltes vegades i tancava la porta. Llavors ens feia entrar per la porteria i venia el director a buscant-se, i això “pues”...

No era bo.

No, perquè te renyaven.

Però no et posaven diguem una creu, com aquell que diu.

Suposo que no, jo no la vaig veure mai, no?

A no ser que fos gent que potser repetés molt aquesta...

No, però sí que tenien costum de que et quedessis a la porteria, eh? Perquè tocaven dos sirenes, la primera ja havies d'estar arreglada, amb la segona jo ja arribava perquè total, ja et dic, no hi havia l'Isabel la Catòlica, eren camps, hi havia una “cera” i “boom”, ja estava, no? Per mi no, però moltes companyes rondinaven perquè les veia el porter i...

Perquè entràveu per aquesta porta d'aquí principal.

La de ferro.

La de ferro, el barri que encara hi ha ara.

El barri, el barri, era obert i a la primera d'això... i a la segona ja te la tancaven, llavors tenies que entrar per la porteria, pel lateral.

Clar, llavors et controlaven.

Llavors el porter cridava al d'això, com es diu? A l'Etapé i et venia a buscar, i llavors et fotien segons deien un petit sermó, perquè s'havia d'arribar puntual. “Bueno”, totes aquestes coses. I clar, jo també la que me recordo molt, molt, és la Laieta.

La Laieta mas, no? Era Mas de cognom?

No, jo diria que era Piera o “algo”, perquè també va treballar la seva neboda, que és Montserrat, que està ara a una residència, Montserrat Piera, Pie. Doncs d'aquesta senyora jo me'n recordo amb molt de carinyo perquè cada vegada que tenia la regla, em posava molt malalta, és clar, es que se'm canviava la cara, se'm posava verda i jo què sé, es veua que... i clar, anaves molt al lavabo i així, i ella ja em coneixia: “Què et passa Magdalena? Vine, entra”. Hi havia una porteta al lateral, et feia una Mª Lluïsa o una camamilla, i no sé, t'ho feia amb carinyo, oi?

Com si fos una àvia diguem.

Sí, sí, després ja va estar la seva neboda, que també, tinc unes ganes d'anar-la a veure, perquè m'han dit que està per allà dalt...

A la Garriga està.

A la Garriga, sí.

Jo l'hi parlo de tant en tant.

Eh?

Jo l'hi parlo de tant en tant.

Tu vas a veure-la?

No, no, ara després l'explicaré, quan d'això l'explico de què la conec.

Molt bé. Jo, la veritat que aquesta senyora me l'he estimat mol, molt, perquè no calia... ella ho veia, eh?, que no et trobaves bé ja ho veia per la cara que feies, eh? I “bueno”, jo vaig estar molt de temps... llavors amb el fregat que hi ha “pues” t'ho miraven molt bé tot lo que tu havies fet. Tu posaves allà una llaçada i llavors anava l'encarregat d'allà, anava passant les peçes aviam si tu que havies marcat, estava bé marcat.

Perdona una pregunta ara que dius això de la Laieta. La Laieta només diguem, feia com... que us cuidava per dir-ho d'alguna forma, se'n cuidava que tot funcionés...

Sí, era com una espècie d'encarregada però ...

No portava telers ella.

No, no, no, no, no, ella estava al costat de l'encarregat aquest que et dic, que ara no... Rico es deia, em sembla que es deia Rico.

Sí, el senyor Rico.

Sí, i ella estava al costat, i quan una nena no es trobava bé, una nena o una senyora, lo que sigui... Hi havia una porta pel lateral, perquè hi havia aquí els “pasillos”, aquí els telers i les bitlles estaven al través, i aquí hi havia aquesta plataforma, com un despatx, i estava l'encarregat i ella, no? I ella no sé si es que... lo que més feia, no?, però quan no et trobaves bé ella ja t'ho veia, ja et cridava i llavors et feia ja et dic, a mi m'havia fet molt una Mª Lluïsa ben calentona: “Senta't aquí una miqueta aviam si et passa”. Molt, molt carinyosa, jo...

Perquè infermeria no teníeu pas a dintre la fàbrica.

Jo com que no vaig tindre que anar-hi no ho sé, no ho sé, no ho sé, si era infermeria allò no ho sé, perquè jo només vaig veure un fogonet. Poder sí que hi havia alguna camilla, però jo sempre em sentava en una cadireta allà al costat d'ella, m'agafava la mà: “Oi què estas freda!” Perquè jo sempre he estat molt freda a les mans. Era molt carinyosa, molt, i després quan ja et passava a mi em feia molta malícia perquè allà treballaves nois i noies, m'entens?, i clar...

Però els nois eren els que estaven allà vigilant amb el contramestre les màquines i tot això.

Sí, “bueno”, hi havien també aprenents que feien d'ajudants del contramestre.

Però al teler no va haver mai de nois.

No, però si es trencava una peça del teler ells les havien d'arreglar, i allà hi havien nois també, eh?, anaven molt amunt i avall, perquè hi havia el Joan Sala, que era l'encarregat dels contramestres aquests i després hi havien molts nois que estaven aprenent com nosaltres també, perquè jo me recordo que hi havia el Rafael Amorós, al despatx hi havia el Jordi Pujol, després un tal Bonet, me'n recordo de varis noms. Després alguns van marxar també perquè és lo que et deia, allà es pagava poc i pujar costava molt.

Perquè en tot això fins quina època hi vas ser tu a la fàbrica?

Mira, jo tenia intenció d'estar força temps, perquè ens vem casar i vem quedar a viure a casa de la mare, i nosaltres ens feia il·lusió d'anar sols, però és com ara...

Que no pots, no sempre pots el que vols.

Exacte. I llavors vem dir: “Bueno”, si jo treballo i tu també “pues” recollirem abans”, però va vindre un nen que és el meu fill gran, que és preciós però noi, va ser molt plorós i llavors la mare em va dir que tan plorós no, perquè ella també estava molt delicada, la mare. A la meua mare se li va morir la primera filla amb 5 anys i estava molt delicada i em va dir que no, i llavors vaig tindre que decidir. La feina em sembla que eren ja 23 o 24 anys quan jo ja havia tingut el nen, i ja et deien: “Bueno”, ara la maternal”, perquè allà també tenien una cosa molt bona, que si jo hagués pogut anar, haguessim pogut portar el noi allà i jo poder...

A la fàbrica?

Sí, sí.

Què vols dir la maternal?

“Bueno”, jo dic maternal perquè hi havien moltes senyores quan tenien els nens que a les hores concretes pujaves i allà a la porteria a un “quartet” que hi havia li donaven la teta al nen; o sigui, que si tu estaves un quart d’hora o vint minuts et portaven al nen i tu podies continuar, i jo vaig pensar: “Bueno”, si tinc suficient llet, tan a la voreta, la mare me’l podrà portar”, però és clar, tot això va quedar en no res i jo vaig tindre que plegar.

I a quin any vas plegar, te’n recordes?

24 anys tindria.

24, o sigui, al 60 posem-hi.

Quasi, quasi, jo compto que eren 9 anys, 9 anys, 9 anys.

Sí, sí, amb 23, 24, clar.

I llavors “pues” ja no vaig poguer anar a treballar més.

Llavors quan vas plegar tu estaves als plegadors.

No, estava... després dels plegadors es va posar una ordidora malalta i a mi em va ensenyar l’Assumpció que vivia a la Rambla... com es deia? El cognom no me’n recordo, però em va ensenyar, em va ensenyar a ordir. I vaig estar molt temps a l’ordit però clar, aquesta senyora no va agafar la baixa per marxar, va agafar la baixa per posar-se, i després al cap de dos anys va tornar. Perquè les nois altes així com nosaltres erem en aquella època, perquè avui en dia ja no, però en aquella època erem molt altes, pels ordidors quasi bé les volien així altetes, eh? Perquè el primer ordidor que era com semi-automàtic ho portava una tal Saludes, ja t’hauran parlat d’ella...

Sí, em sona, sí que m’han parlat, sí.

Portava l’ordidor que em sembla que també el va portar la dona de l’Estapé, la Palmira. Era el primer ordidor que anava a més de bitlles conos, i aquest anava més ràpid i tot, els demés eren més lents, perquè també tenien les màquines i tot molt antigues i les altres fàbriques “pues” es van modernitzar i van poguer anar... perquè jo me’n recordo que en el teixidor només es podia portar en aquella època 4 telers i després allà que li deien... un “puesto” que li deien les “cuadres” o no sé què, la Montserrat Hernández, la que viu a Granollers em sembla que és, aquella ja va començar a portar 6 telers, que va ser una època molt revolucionària, de 4 a portar-ne 6! Perquè ja eren més automàtics, però clar, això va costar, va costar.

Però jo vaig fer... Mira, imagina’t, allà pesant a l’economato, després a les bitlles, després vaig passar pel plegat...

Aquí al plegat vas estar molt temps?

També, sí, ja no me recordo ara d’anar classificant l’edat però vaig estar...

Però recordes que hi vas estar temps.

Sí, sí, amb la mateixa nena, la Montserrat Castellote, les dugues, i allà vem passar molt de temps. Després ja també t’ensenyaven l’espinçat, l’espinçat és això de treure els nusos i tot

això, aviam si podies arreglar una miqueta, i després d'aquí ja em van passar als ordits, i allà “pues” ja “hasta” que vaig plegar.

I de totes les feines la que més t'ha agradat de totes quina ha sigut?

“El” ordit.

L'ordit. L'ordit era el que a tothom us agradava més.

Home, mira, jo l'ordit és una feina... em van cridar dos vegades al despatx, eh? A mi, sí.

Per felicitar-te o per renyar-te.

Per renyar-me, perquè els fills havien d'anar molt units, ni montat ni separat perquè llavors aquí es quedava una via a la roba, perquè tu feies la roba així a lo llarg, i les teixidores feien al través, si l'ordit estava malament les teixidores no podien fer cap “arreglo”, eh? I a mi em van cridar però va ser al principi, va ser al principi que encara no tens aquella d'això. A mi m'agradava molt, perquè nosaltres ja... jo això ja no vaig poguer-ho agafar, però l'ordit gran, l'ordidor gran em sembla, o el segon, ja ho feien amb dibuixos, ratlles, perquè ja va vindre el tergal, això va fer molt de mal a les sedes. Després ja es va començar amb les sedes de Xina, que eren inferiors però més barates, però no podies comparar una cosa amb l'altra, perquè jo me'n recordo que cada any et donaven... no et donaven, t'ho donaven més “barato”, no sé quants metres de tela i t'ho donaven amb un preu més assequible, que quasi bé totes les núvies es van fer el camisó de dormir, els “visos”, perquè llavors també te'ls feies els “visos”, camises, “bueno”, a mi, la veritat encara tinc un d'això, de camisó molt vellet, jo el guardo quan fa molta calor, perquè no puc suportar el tergal, i allò era com un satí i escolta, és una meravella! No sues.

Perquè amb tot això tot aquest tipus de teixits no eren prou de seda natural, eh?

Totes no, no.

Tu vas treballar-hi amb seda natural?

No, no, perquè la treballava el primer ordidor, eren les veteranes les que havien de fer la seda natural, eh?

I per què això?

Perquè si t'equivocaves el risc era més gros també, perquè era molt diferent treballar amb la seda natural, que el fil era molt primet, era...

Es devia trencar molt, no?

Sí, “bueno”, també estava preparat i l'ordit i això era diferent, no? I després hi havia un “cuartet” que feien el devanat, llavors altre que feien els conos per primer... O sigui, que hi havia una sèrie de coses... això jo no vaig tocar-ho, jo ja vaig tocar “bastantes” coses sense quedar-me cap. En la carta que em van donar quan jo vaig plegar, que sempre em van dir: “Si quan tingui el nen que sigui més gran vol tornar, sempre té la porta oberta”. I em van fer una carta de “despido” que jo deixava la feina voluntariament i que... Clar, quan vaig tindre el nen una mica més gran ja va vindre el segon, llavors ja vaig començar a sentir que Can Vilumara ja anava malament, i tot plegat ja és quan vaig sentir que van plegar.

Perquè tot i això, mentrestant, l'època que vostè ja no hi treballava, seguia veient-se amb la Castellote i la Parera...?

Sí, sí, sí, la Parera viu “pues” allà als pisos que li deien de “Caixa”, perquè els va fer La Caixa, no?, però després no sé si els han comprat o què, però amb aquestes és que viu una aquí a l'Hospitalet, la Castellote només ens vist una o dugues vegades perquè ella viu a Cornellà, lo que passa que ens troquem alguna vegada, perquè jo...

Però heu estat en comunicació, vui dir que ha sigut una relació que més o menys...

Sí, i la López, la que vivia a sota de casa, que també ella va portar els ordits com jo, “pues” jo la vaig començar a trucar quan en Vilumara feia això que feia abans a Nadal que ens reuníem les ex-treballadors, que aquest any ja no s'ha fet.

Ja no s'ha pogut fer.

No, perquè ja no ha trucat, és qperquè ja no... com que ja li van treure tot ja no... “Pues” jo l’hi vaig trucar amb totes les companyes que tenien “teléfono” i mira, em va fer molta alegria perquè erem primer companyes de feina i després de l’infantesa, i ara ham quedat que un dia ens reuníem les 4 que vivíem allà, perquè erem 4, la Montserrat Castellote, la María López, la Pilar... la Pilarín Piqué, que aquesta es va dedicar més a la costura però jo tinc el telèfon de totes i un dia ens hem de reunir perquè era molt bonic, quan erem petites erem més “traviesas”! És veritat, jo ho reconec, no erem fàcils, no?, però...

Perquè així de petites, quan veíeu la fàbrica així, parlàveu quan éreu petites: “Ah, jo quan sigui gran vull anar a treballar aquí”.

A mi m’agradava, lo que passa que m’hagués agradat fer una altra cosa, aviam si m’entens. Sempre tens una altra idea, a mi m’hagués agradat molt ser mestra, però clar, els estudis no em van poder arribar, lo que com que jo vaig anar a servir quan em vaig trobar a Can Vilumara, allò a mi em va semblar la glòria. Jo sóc franca, que això jo ho podria ometre, perquè no explicant-ho, però no, perquè no és cap cosa vergonyosa.

No, al contrari.

Jo vaig anar a servir, i després vaig aguantar dos nens aquí, que es portaven 9 mesos, hi havia una vaqueria aquí al carrer “la Estrella” i ella es deia Lluïsa i ell es deia Josep, i la tenien a casa, hi havia una entrada i aquí. Llavors clar, tot era a la barriada, però quan em van portar a Barcelona sí que vaig plorar molt, molt.

Clar, perquè allò sí que era un canvi, perquè a més aquí com que coneixies gent del veïnat i tot devia ser allò...

Ai, mira, erem 7 cases em sembla, 7 casetes baixetes, eh? Era la casa peiral del Goites, la casa però maca, però després saps què passa? Que lo que eren els... com te diria?... Lo que guardaven... el bestiar, la van arreglar i van fer casetes i les van llogar, i nosaltres estàvem a dalt del pis i estàvem molt bé, estava molt ample, ens tocava molt el sol, lo que passa que es va secar el pou, i després això es va quedar a l’Ajuntament. Això, no teníem aigua i jo vaig dir: “No”, i com vivíem molt a la vora “pues” mira, quan vaig veure que feien aquests blocs d’aquí “pues”...

Perquè quan vivíeu a la caseta... clar, però després la fàbrica al tancar i tot, però encara hi havia suposo el marbre.

Sí, allà ens donàvem l’aigua!

I els “altos Hornos”, o sigui, La Farga també.

La Farga, La Farga. Mira...

Debia haver una quantitat de treballadors per aquí voltant a certes hores!

Oi, no et pots imaginar, però nosaltres teníem un tros així, eh?, i una de les vegades ens va caure un tros així de La Farga allà al pati.

De ferro?

Sí, sí, la mare va anar i llavors la van pujar un tros però no d’obra sinò de... això com es posa, aquell filat...

Sí, com una “alambrada” per entendre’ns.

Exacte, la van posar més alta perquè jo veia desde casa com anaven... com treien les vigues roentes...

Amb les grues i tot això.

Sí, i després veies com portaven les grues una viga a un altre cantó, ho veies desde casa, només sortir ja ho veies, però una de les vegades no sé què se’ls hi va caure la viga de retruc va caure a casa.

Déu n'hi do! Imagina't que hi hagués algú!

“Pues” mira, que jo allà tenia moltes vegades el nen, perquè teníem una porteta i el nen jugava allà. I llavors la mare va anar allà i sí, sí, van pujar això i “bueno”... Estàvem molt bé.

I del “Màrmol” i La Farga també tocaven la sirena?

Jo la que em recordo més és de la de Can Vilumara.

Perquè ja la debies tenir posada aquí.

El marbre, pel carrer Alps jo la veia, perquè em feia gràcia com partien el marbre, perquè hi havien unes màquines, tiraven aigua i sorra i tu veies com partien el marbre d'aquella manera.

No hi havien gaire treballadors per això al marbre.

“Al menos” 4 o 5, jo me'n recordo perquè quan erem petites... això no entra ja en la cosa de Can Vilumara, paraven molts carros de cavalls, i jo no tenia por, jo posava la mà al “bozal” i jo dic: “Un dia em fumaran la mà enlaire”.

Però paraven els carros per carregar material.

Per carregar i descarregar, sí. Venien a buscar lo que havíem tallat i a lo millor portaven perquè els hi tornessin a tallar altres coses, no?

Clar, i quan eres petita a Can Vilumara també hi debien anar... o ja eren camions el que anava a buscar el gènere?

El que anava a buscar el gènere jo en aquella època que recordi ja eren camions, o com unes furgonetes, una mena de cosa rara ja, no eren carros i cavalls. Jo parlo d'això d'aquí del marbre, quan era més petitona, a Can Vilumara “pues” francament ho vèiem quan passaven. Jo estava encantada perquè en aquella cera, abaix es criaven uns cuquets així que li deien “puput” nosaltres. Oi, sí, “pues” sortien quan plovia, eh? Nosaltres no teníem por, quan anàvem a l'escola! L'agafaves i era com una coseta així, com un “bichet” així i si bellugava el cap així d'aquella manera sabies que havia de ploure.

I qui us havia explicat això, algú gran?

Sí, sí, és que tot això eren camps! Aquí davant de Can Vilumara, una mica més amunt hi havia una casa de pagès i la nena també hi jugava amb nosaltres, perquè tots ens coneixíem llavors a la barriada, eh? I l'avi em va dir-ho, diu: “Aquests “puput” senyalen quan hi ha tempesta”. Ara no en veus ni un, perquè moltes vegades mira... perquè era, això fa així a Can Vilumara, no?, és de pedra verda i a sota hi havia aquestes...

Què debien sortir del rec, del canal?

No, jo crec que es criaven allà, perquè estaven molt ben esganxats allà.

Déu n'hi do! Quina cosa més curiosa.

Mira, és una de les coses que em recordo, els “bichos “puput”, no sé. “Hasta” ho vui mirar al diccionari aviam què...

A veure si surt. Sí, perquè és curiós.

Sí, sí.

Perquè clar, també podia ser si era a prop de la fàbrica perquè com que hi havia molta humitat, no? Perquè una de les coses que hi havia llegit és que la seda i tot això per treballar-la calia una temperatura i humitat.

No, sempre havia d'estar a la mateixa temperatura, eh? Hivern i estiu, o sigui, si a l'estiu passaven calor, a l'hivern s'estava molt bé, sempre havia d'estar a la mateixa temperatura, no havia d'haver desnivells de temperatura, això és lo que havia sentit jo.

I com anàveu per dintre la fàbrica, portàveu...? A l'hivern per exemple, anàveu amb màniga?

No ens donaven bates, no ens donaven bates ni res, eh? Cada un portava un davantall, però un davantall d'aquells que es feine antics. Jo me'n recordo que me l'havia fet la mare i quan jo... després quan sortia de Can Vilumara jo anava a cosir, anava al carrer Roselles a vora l'Ajuntament. Allà anava a cosir amb la Miqueleta, amb una senyora ja...

Sí, sí, sí.

Ah, ja la coneixes?

A la filla, la Merçé.

Això mateix, sí, "pues" jo anava amb aquella senyora, i allà mira, brodaves i quan ja t'havies acabat el brodat te'n feies una faldilleta o una bruseteta o "algo", i així vaig anar "pues" mira, corrents d'aquí cap allà

Això, lo d'anar a cosir era perquè era lo habitual de l'època?

Exacte.

O era perquè com que treballàveu al tèxtil se us recomanava d'aprendre una mica?

No, no, no, no, lo que passa que tu tenies interès d'anar a cosir, perquè si aquell any et podies haver comprat alguna bruseteta "pues" presumies més, no? O sigui, te la feies tu i després "pues" compraves també la tela i si podies fer-te una faldilleta de ????, perquè llavors no hi havia tanta industria de les robes fetes i així. Hi havien més senyores que sabien cosir, no te'l farien poder tan ben tallat, perquè ara lo que val més és el tall, perquè la costura s'ha perdut molt, perquè jo veig una vora enganxada... perquè jo he cosit també amb una amiga meua i les vores dels pantalons estan enganxades, no estan cosides, eh? "Pues" llavors no, jo havia fet una "solapa" picada, que allà et posaven una coseta de plàstic aquí per fer la picadura de la "solapa", allà a la Miqueleta.

Escolta, una pregunteta, dels diferents llocs que havies treballat, que si les bitlles, que si plegat, que si l'ordit... Era tot a la mateixa nau o estava...?

"Bueno", sí, hi havien una mica de divisions, el plegat tenies les finestres a l'esquerra, perquè tu veiessis bé les peçes, i era quasi bé a l'entrar... "pues" quasibé quan entraves a mà dreta; i després aquell "pasillo" mateix avall ja entraves a les bitlles, i al "fondo" de les bitlles hi havien els ordits. Jo com que no vaig trepitjar els telers els veies, perquè tot allò era una nau, tot era una nau i hi havien els telers, els ordits, i al mig les bitlles. I després hi havia una senyora que no me'n recordo com se deia que era... en Vilumara tenia coses molt bones, perquè ell va agafar a una senyora que no era tota, aviam si m'entens, la seva germana sí, no m'en recordo del nom, i treballaven les dugues germanes, i aquella anava repartint les bitlles, ja l'hi havien ensenyat i això sí que en un altre "puesto" no l'haguessin agafat a aquesta senyora. Vivía per aquí al carrer Sant Josep, l'altra vegada em vas dir el nom.

Perquè potser m'ho havia dit algú altre, llavors com que fa un any ja quasi.

Me'n recordo de que eren dos germanes i una "pues" era una miqueta... tenia algunes mancances, no?, i aquella portava un carretonet i anava repartint les bitlles, ja ho sabia, ja ho feia d'inèrcia, no? Aquí li toca aquestes i aquí li toca les altres... L'altra no, l'altra estava als espinsats però... Tenia coses molt bones en Vilumara era... tenia coses molt bones, com també pagava poquet, dic lo bo i lo dolent.

Perquè mentres vostè va estar només va conèixer al pare diguem, al pare i al fill.

Alguna vegada, quan anàvem a... Perquè sempre per la Mare de Déu dels Angels...

El 2 d'agost.

Sí, ens feien una misa aquí a Hospitalet, i després moltes vegades ens parava el Carrilet aquí i anàvem a Montserrat, i allà...

Amb el carrilet?

Sí, sí, amb el carrilet, després agafàvem “el aereo” i anàvem a un hotel d’allà i ens feien el menjar per tantes persones que anàvem, sí. I l’únic any que vem anar a Núria va ser perquè va canviar-ho la Pepita Durán, l’assistenta social. Ella s’ho va manegar, i jo era el primer any que anava a Núria. Em va encantar perquè sempre ens havien portat a Montserrat, i la primera vegada que ens diuen: “No, aquest any anem a Núria. Aquest any no anem a Montserrat, anem a Núria!” “Ai, quina il·lusió! A totes ens en feia una il·lusió! Perquè també havies d’agafar igual el carrilet, el tren i després el trenet aquell que puja, “el cremallera” “hasta” Núria. Jo era la primera vegada que ho vaig conèixer, no sé si tindria 17 o 18 anys.

Clar, devia ser tota una experiència.

Oh, per mi, escolta, per mi... Perquè no es viatjava gaire com ara...

I a aquestes excursions hi anava tothom de la fàbrica, homes i dones.

Sí, “hasta” inclús el que tenia per exemple, la dona que treballava i el marit treballava en un altre “puesto”, si podien... també podia anar el marit.

Perquè parlant d’això de parelles, suposo que a la fàbrica debien sortir també molts matrimonis i moltes coses, no?

Sí, perquè mira el Calvis i la... i la Quimeta, es van casar també. Després qui també es va casar d’allà? Ah, el Salvat i la Quimeta.

I també l’Estapé i la Palmira, que també eren tots dos treballadors.

Sí, que jo me’n recordi alguns matrimonis sí que van sortir, sí, sí, clar.

Clar, moltes hores.

Home, no, hi havien nois que eren molt macos i nenes que eren molt maques també i clar, la convivència, no sé...

I a banda d’aquest dia del 2 d’agost, el 18 de juliol per exemple, que algunes empreses ho cel.lebraven?

Jo no me’n recordo d’haver anat a cap cel.lebració. Ell era molt catòlic, tenia molta família que era o monja, una filla o... tenia molta gent, i ell lo que cel.lebrava sempre era el dia de la Mare de Déu dels Angels, però el 18 de juliol no. Jo no recordo d’haver anat a cap “puesto”.

I així a alguna visita de Franco o alguna cosa política us van fer anar o alguna cosa?

No, no, no, no, l’únic que amb l’assistenta social sí que anàvem a visites, “pues” mira, amb la que anàvem més a visites a coses així era amb la Mª Teresa Alsina, la que es va fer monja. Vem anar al “cotolengo”, vem anar... “Bueno”, a visitar aquestes coses així, que “bueno”, jo vaig sortir d’allà amb els cabells així perquè no ho havia vist mai, em va...

Et vas esgarriar.

Molt, perquè allà vaig veure un tros de carn que no es movia en una cuna, i això mira, han passat anys i ho tinc aquí, eh? Jo dic: “Déu meu! Això Déu no s’ho podria endur?” Era un troset de carn, no es bellugava ni feia res, no. Escolta, mira, és una cosa que em vaig quedar... I anàvem fent excursionetes així, coses així, i després també ja quan va vindre la... Amb una cosa que vaig disfrutar molt, molt, molt...

CARA B:

... No, es que això és molt maco, perquè mira, pagàvem molt poquet, no sé si pagàvem un real o una pesseta, no sé, molt poquet, i ens va tocar anar a Montserrat. “Bueno”, vem decidir, em sembla que va ser la Mª Teresa Alsina, i vem anar a les coves que ara em sembla que ja les han tret, les més antigues, i allà anàvem “pues” moltes nenes, però quasi bé em

sembla que vem anar totes. Hi havia una, la que viu a Granollers o a Parets, la Montserrat Hernández, no sé si l'han nomenada mai...

No em sona.

Era molt graciosa, i allà a les cel·les, era tot el replà que va llogar, “pues” va sortir amb un camisó, amb un orinal o no sé amb què anava, amb una espelma... Ai, què ens ho vam passar bé! És la primera vegada que jo sortia de casa meva, tondria 17 o 18 anys, i a casa ui, perquè anava l'assistent social perquè si no no.

Clar, i allò devia ser “bueno”, massa.

Oi, ens van “llamar” l'atenció... perquè llavors hi havia un sereno, a Montserrat, i ens van “llamar” l'atenció perquè fèiem massa xibarrí, perquè després de tantes llums que hi havia a la plaça només te'n deixaven una, per si havia alguna urgència o alguna cosa, no? No hi havia tanta lluminària durant... les apagaven, però aquella setmana és que per mi va ser fabulosa!

I aquella setmana devia ser a l'estiu això?

Sí, sí perquè jo anava amb màniga curta. Jo estava allà amb màniga curta. Mira...

Però era època de vacances diguem?

Home, havia de ser època de vacances.

Perquè a l'estiu recordes quan fèieu les vacances, per quants dies?

A l'agost.

I tancava tot el mes o no?

Sí, sí, llavors tancaven sempre, com abans van fer “turnos” i tot plegat... perquè jo me'n recordo que deprés feien “turnos”, de les 6 del matí “hasta” les 2 o les 4, després entrava un altre “turno”, després d'haver jo plegat, eh? Perquè clar, tenia contacte amb les altres noies i “bueno”, van fer “turnos”, però nosaltres no, no s'havien fet mai, no.

O sigui, sempre es tancava a l'agost i era horari de...

Allà es tancava i “hasta”... no sé si teníem un mes o teníem 3 setmanes, no me'n recordo exactament.

Clar, en alguna època segur que se devia treballar perquè recordo que algú, no me'n recordo qui, m'explicava que va demanar permís per Sant Roc, que eren les festes d'aquí del Centre, per poder anar a la festa, i que el senyor Vilumara els hi va donar.

Es que era molt bo, ja et dic que era molt bo, perquè tenia coses molt bones. Jo...

I amb vosaltres tenia tractes el Vilumara?

No. “bueno”, amb les aprenentes no, jo no sé amb les oficials, no crec, però “bueno”, jo no puc parlar per les demés. Amb les aprenentes no, no hi havia tracte, hi havia l'assistent social, que ella parlava amb ell i ell li transmetia i ella llavors feia d'això. He parlat més amb el fill que amb tota l'època que va estar el seu pare.

I després quan teníeu alguna qüestió relativa a les màquines o amb la feina, amb qui ho debíeu parlar?

Amb l'encarregat, el senyor Rico.

Amb el Rico.

Sí, sí, llavors hi havia... sobretot les del teler que tenien una trencada, “pues” llavors em sembla que anaven al Sala, llavors venien unes companyes, però d'això ja no me'n recordo del nom que se li deia i li feien la trencada, li passaven els fils i tot, perquè la teixidora portar els altres tres telers perquè llavors es portaven em sembla que eren 3 o 4 telers, ja no podien portar més, i si hi havia una trencada no podien deixar els altres. Hi havien unes

companyes que llavors venien i arreglaven la trencada, no?, perquè és molt fàcil de fer una trencada, si la llençadora només té la punta... Tu has vist alguna llençadora?

Sí.

“Pues” si aquella llençadora té una miqueta de...

D’escardat o així.

Només que surti una raspeta de res ja fa una trencada enorme, i aquella peça llavors ja no val. Llavors elles mateixes, les teixidores, ja hi posaven la senyal.

Perquè tot això, en els llocs que tu vas estar treballant, en les bitlles, el plegat, el ordidor, tot això, tot això anava a preu fet o era...?

No, no, no.

Hi havia alguna secció, per això, a preu fet, oi?

La Montserrat Hernández crec que era la única que... perquè portava més telers, i contra més telers... Perquè nosaltres posàvem uns números, no?, a la vora, quan feies la roba, no?, perquè sapiguessin per exemple, si havies fet tant de metres posaves un número, i aquells números elles les havien d’enganxar en un “cartonet” o no sé què era allò, i llavors per això sabien lo que havien treballat, però a preu fet em sembla que no s’havia anat gaire, jo no recordo, eh?

I recordes quan cobràveu, si cobràveu dissabtes, cada setmana, un cop al mes?

No, no, cada setmana. Es cobrava poquet però cada setmana.

Us lo donaven en un sobre.

Sí, un sobre d’aquests marrons, normals i corrents, no et donaven ni fulla de salari, allò que havies de firmar, no, no, no. Jo no recordo haver firmat.

O sigui, els diners en metàl·lic a dintre i au.

A dintre el sobret i s’ha acabat. Ara, després també em van donar la sorpresa que exactament la “fecha” que jo vaig entrar i la “fecha” que jo vaig sortir en la carta que em van donar quan jo em despedia, allà estava molt bé escrita; o sigui que era... una fàbrica molt “seria”, és de les més “serias” que hi havien aquí, Can Vilumara, eh?

Sí, la fama que tenia era...

Era bona, tothom volia entrar per això, però després noi, quan entraves io veies que no podies pujar perquè la gent no se jubilava... Perquè se jubilaven quan elles volien, en aquella època no hi havia aquesta normativa que als 65 anys fora, no, no, no. Jo me’n recordo de senyores molt grans que estaven en l’ordidor.

Déu n’hi do. I així amb comparació amb altres noies de fàbriques de Hospitalet? Perquè clar, tothom diu que les d’aquí de la seda sempre... molt millor.

Tenia... no és categoria, però per exemple, les del Trinxet, mala fama, no sé per què. Les de Can Vilumara més bona fama, erem persones iguals, no sé si és perquè feien allà cotó i aquí fèiem seda, no sé.

Clar, potser... Diuen, a mi m’havia explicat algú, que aquí entràveu maques i sortíeu maques diguem, que no anàveu brutes ni així, en canvi el treball amb cotó surt amb el cap ple de borra...

Per això, ja et dic que això al Trinxet, que era cotó, era molt diferent però no les persones sinò per la feina que fèiem, però allà pagaven més i aquí pagaven “menos”.

Pagaven més enllà.

Sí, al Trinxet pagaven més, i després hi havia alguna fàbrica de per aquí abaix que feia com uns ??? o no sé què, no sé si és Gomà o no sé quina fàbrica era...

“Torcidos...”, “Torcidos no sé qué”.

Potser, perquè allà...

I la Tecla què tal? Quina fama tenia la Tecla Sala?

Molt bona també.

També com Vilumara.

Sí, sí, sí.

I l'Albert Germans?

Encara està, aquesta encara funciona, perquè està aquí al darrera, jo per la “galeria” la veig, i també, jo vaig estar a punt d'entrar, o entrava a Can Vilumara o entrava aquí a l'Albert Germans, eh?

Era més gran per això Vilumara, no?

Sí.

Tenia més treballadors vull dir.

No, allà n'hi havien molts també, eh? Lo que passa que ara han reduït, “bueno”, ja fa temps van reduir molt la plantilla a l'Albert Germans, però va haver una època que tenia molta feina. Sí, jo vaig estar a punt d'entrar, o sigui, si no m'agafaven a Can Vilumara hagués entrat aquí a l'Albert Germans, perquè la mare va anar a preguntar als dos “puestos”.

Clar, escolta, i de... Clar, tu anar aquí res, era un momentet, però suposo que també devia haver gent que venia de fora Hospitalet, que abans em deies que aquests es quedaven a dinar.

Mira, hi havia una noia... “bueno”, una noia, tindria 2 o 3 anys més que jo, que venia de Sants, que la seva germana vivia per aquí al carrer “Estrella”, no sé ara fa molt de temps, no sé si s'haurà mort aquesta senyora, una tal Marta, i venia de Sants.

I com venien desde Sants, amb el tren?

Suposo, o venien amb l'autobus, jo no ho sé, no li havia preguntat mai però sé que ella vivia a Sants.

I gent de fora, de fora d'aquí de Catalunya diguem?

De Catalunya?

Sí, que als anys 50, 60, gent que arriba d'Andalusia...

Quan jo vaig plegar hi havien moltes, moltes andaluses, quan jo vaig plegar van agafar molta gent de fora, sí.

I quin tracte tenien amb aquestes senyores ja grans i tot això?

Ah, jo suposo que bé, perquè a la meua època, mira, la que vivia a sota de casa era... la López era més aviat castellana, els seus pares havien vingut d'Andalusia i va entrar a Can Vilumara i no li van fer cap mena de lleig, la van tractar igual com a mi. Jo no sé si el meu rebesavi va vindre de Santander, era maquinista de tren i aquí es va quedar. El meu avi, el meu rebesavi, després el meu pare, tots ja són d'aquí, però va haver un que va vindre de Santander, això m'ho explicava el meu pare, i aquesta gent “pues” mira, també, la Castellote també venia de fora, lo que passa que parlaven el català i segons diuen que al Vilumara l'agradaven més les que parlaven el català, i això no ho tinc clar, eh? Jo a mi no... Ho vaig sentir que ho deien, però que... hi havia una mica de discriminació però no ho vaig veure jo, eh? Les que treballaven allà amb mi i erem veinetes, parlaven el català, però no vaig veure aquesta discriminació que deien, eh? Jo no la vaig veure, tampoc no n'hi havien de... de castellans així parlants hi havien pocs, després sí que en va haver molts, quan jo vaig plegar, i com que jo portava el nen a l'escola Tecla Sala havia de passar sempre per aquest caminet i moltes vegades me les trobava i: “Què, com va la feina?” “Pues” mira, bé o malament o així”, però no crec que hi hagués... Si una persona ha de complir perquè compleix bé, per

què ha d'haver discriminació per la parla? Lo que passa que també s'han acumulat molt i si tu parles el "castellano" elles ja no... ja no s'habituen, eh? ja no et parlen el català.

Escolta, i pel que fa a l'ambient a dintre de la fàbrica i així, recordes si hi havia sindicat o hi havia alguna cosa?

Em penso que no, a la meua època em penso que no, jo diria que no. Després quan ja vaig plegar sí que em van dir que hi havia un senyor o no sé què, però quan jo hi era em sembla que no n'hi havia ni sindicat ni res, jo no recordo res de tot això, no.

Amb les noies amb el soroll que hi havia i tot això, dius que igualment us podíeu arribar a fer amigues, vull dir que debíeu xerrar i us debíeu explicar coses mentres treballàveu.

No gaire perquè no et podies sentir gaire bé, i després estaves vigilada, perquè hi havia l'encarregat aquest que estava allà en aquella... és com una espècie de despatx però era com una garita i ell et vigilava.

El Rico aquest?

Sí, no podies parlar gaire, i tampoc, les màquines, les bitlles "pues" no les volien que les fessis de seguides, les volien que les fessis saltejades, perquè per exemple, si les començaves aquí quan acabaves de fer aquí, aquestes ja estaven parades i en canvi si eren saltejades podies accedir a més, o sigui, havies de treballar, eh?

I els homes a vosaltres quines feines us feien, a banda de si es tancava alguna cosa arreglarla? El material us el portava sempre aquesta noia que deies o també hi havia...

No, aquesta senyora només anava als telers, i als "conos", a la... a la d'això, com es diu? La Saludez, no sé, em sembla que sí la portaven, perquè ella eren "conos", era així, nosaltres eren uns "conos" més petits, era molt diferent un "cono" així gros.

Clar, pesava més.

Exacte, em sembla que sí que els hi portaven, però a nosaltres no, anàvem a buscar-les, no.

I amb la gent que hi vivia a la fàbrica hi teníeu relació?

Amb els porters?

Perquè el director també hi va viure a la fàbrica.

Molt de temps, més que els porters, perquè...

Els porters eren els Bonastre quan tu hi vas anar a treballar o ja havien canviat?

No, no, no, no, ja s'havia casat l'Anita, ja s'havia casat, sí, ja s'havia casat, ella treballava baix també. Molt bones persones.

Però vui dir, que no es que us veíessiu per cap cosa ni res, directament al obrir i tancar la porta...

Exacte, no, no teníem cap tracte, eh? Després sí, al començar a treballar et deies: "Hola, què tal? També ens veiem aquí fora de la fàbrica, no?" Però res més, no.

I això que em deies de que de tant en tant us podien, pot ser un cop a l'any, vendre roba a metres pels treballadors a un preu una mica més baix que el preu de venda al públic, per Nadal, o per quan un es jubilava, o per Reis o per quan un es casava, hi havia una ocasió que la fàbrica fes un extra diguem, que et fessin un regal?

La fàbrica no, eren les companyes perquè jo quan em vaig casar em recordo bé que em van recollir les amigues, i em van comprar un "bolso" així, que ara penses... però llavors era un "bolso" molt maco, i quasi, quasi era el "regalo" que se'ls hi feia sempre a les que es cassaven, un "bolso".

I escolta, ara així anant una mica més enrera, quan eres petita. Tu neixes a l'any 36 per tant, no sé si recordaràs ben bé que va passar durant la guerra però potser sí que

hauràs sentit explicar a casa, què va passar durant la guerra amb la fàbrica, per exemple?

No ho sé, veus? Aquesta època de la fàbrica no sé, lo que sí que m'en recordo que el meu germà va escriure un llibre, i parla de Hospitalet i sobretot de La Farga, i allà a La Farga hi havia un soterrani, van fer com un... per refugiar-se, eh? I una de les vegades diu que van anar allà i "bueno", perquè sempre s'amagaven a aquest pont d'aquí d'Isabel la Catòlica, però abans era molt petitó, era minúscul i després venia el riu, el canal de l'Infanta, i aquí hi havien dos portetes i treien totes les coses, perquè al final de Isabel la Catòlica hi havia un molí, un molí. De Can Vilumara vaig sentir que els hi havien pres un tros La Farga, perquè si tu te fixes pel davant i el darrera posa: "Calle Vilumara", i allò era "hasta" dalt de Can Vilumara. Després sí que m'en recordo que ell una de les vegades va demanar que ho tinguessin present a les oracions perquè s'anava a fer un pleit o no sé què contra La Farga perquè li tornessin... i no hi va guanyar. Això ja era de l'Estat, i ja no ho va guanyar, però això sí que m'en recordo que ens ho va dir, que ho tinguéssim a les oracions perquè hi anaven a pleit.

I tot i que ja no hi treballaves, com et van explicar o com recordeds que explicaven quan la fàbrica va començar la cosa...?

Mira, va haver comentaris perquè "bueno", sí que hi ha un material molt antic perquè els telers i tot eren...

Perquè en l'època que tu vas estar no recordes que haguin comprat màquines noves , en aquells 10 anys?

No, l'únic que sí que vaig veure que es va veure que hi havia un "puesto" que li deien "el corral", no sé per què, allà hi havia la Montserrat ???? i aquella noia ja portava 6 i eren mig semi-automàtics, és l'única millora i el ordidor primer que va portar-lo la Palmira i després la Saludes, són les dugues coses que vaig veure que es van modernitzar una mica, després no sé, perquè com que jo ja no hi treballava, sé que "algo" van fer perquè ja llavors "en vez" de 4 telers ja portaven 6, "algo" deurien fer però no sé què. Jo ja no... ja no preguntava tanta cosa, només m'alegrava molt de veure-les, les que van continuar com la Barrera...

I elles van seguir fins al final per això o ho van deixar abans?

Hi ha moltes que van seguir "hasta" el final, la Barrera va ser una, hi ha moltes, hi ha moltes.

I quin sentiment vas tenir tu quan et van dir que tancaven la fàbrica?

Mira, molta pena, perquè va ser la primera feina i després vaig passar-ho molt bé, perquè una vegada al mes em sembla que anàvem... vem anar a Sant Codorniu a veure les caves, estem retratades en aquell arbre tan milenari, a sota, que no ens veiem, perquè són uines fotografies així de petitones, eh?, que l'altre dia en una que em van tirar a la bustia, teva, em vaig veure jo retratada amb una lupa! Que estem a fora del "economato", en uns bancs, eh? Qui te la va deixar aquesta fotografia?

Ai, no em recordo ara.

Jo la tinc aquí, jo dic: "Oi, si aquesta sóc jo!" Em va fer gràcia, no? Però es que eren diminutes, així de petitones, eh? I és clar, ens les tirava el Navarro, que és mort, era una bellíssima persona.

El Navarro és el mateix que el del Centre Catòlic? Aquest Navarro?

"Bueno", ell portava sardanes... però és mort, eh? Jo me l'estimava molt aquest senyor, va morir...

Què era contramestre?

No, em sembla que tenia altre categoria ja, sí, sí, sí.

Perquè a banda de la gent que treballàveu a lo que eren telers i tot lo relacionat amb el tractament de la matèria, deuria haver gent a les oficines i tot també.

Oi, a les oficines...

I laboratori...

Sí, a les oficines estava el Salvat, el Pujol, el Cabanés... qui havia estat? La María... Soto... no me'n recordo qui més jo ara, ja no me'n recordo, fa tant de temps!

Perquè també hi havia estampació a més a més, no?

Com?

Estampació, quan tu hi eres encara no.

No, jo ja no, jo ja no, diuen que es va ensorrar molt per l'estampació.

Per l'estampació.

Per l'estampat, que no van acabar-lo... ells després d'aquí la portaven a un "puesto", no sé, per qui el carrer del Mig, no? I al voler-lo fer ells, aquí es van ensopegar molt. No ho sé, jo com que ja no hi treballava no t'ho puc assegurar, això ja no... no es comenti perquè jo no ho sé.

Quan tu vas marxar seguia portant la fàbrica el pare per això.

Sí.

El fill encara no havia pres ell les regles diguem.

No, perquè jo tinc una fotografia d'aquí l'església i es veu el fill com més petit, eh?

El Josep M^a, el que era últim.

Sí, és més jove que jo.

Sí, "bueno", no gaire més, no sé, eh?

Jo en tinc 67, i ell no crec que els tingui. No crec que els tingui. No crec que els tingui jo, perquè jo me'n recordo d'haver-lo... Jo vaig entrar amb 14 anys, i ell no sé quins deuria tindre, però jo el vaig veure, allà només vèiem a la senyora que era molt alta també...

La mare d'ell?

Sí, era molt alta, una senyora alta, molt... molt d'això, que feia molt de goig, molt agradable, només et saludava aquell dia, perquè és clar...

Els Angels?

Sí, es feia la missa aquesta i després cap a Montserrat, i si no ens la feien allà i ens tocaven el "birulai" allà també. Era una festa molt maca. Sí, mira, i amb els companys la mar de bé en el tren, et paraven aquí i et baixaven al final i a "la inversa", al final era aquí, a aquell temps només era per la fàbrica Vilumara.

Déu n'hi do. "Bueno", Magdalena, moltíssimes gràcies, sobretot perquè hem hagut de fer dos vegades l'entrevista.

No, jo suposo ara que ja no...

T'ho agraeixo molt, no, no, ara ja està, ara segur que s'ha gravat bé. Moltes gràcies per tot.

No, de res, de res.

